

ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВОГО СПОРТУ
НА РІЗНИХ РІВНЯХ УПРАВЛІННЯ У НІМЕЧЧИНІ

Ілля Ульянов

Deutsche Sporthochschule, Köln

Анотація. Німеччина відома у світі як спортивна країна, відомі її досягнення у багатьох видах спорту на міжнародній арені. Менш відомі успіхи країни у розвитку масового спорту та занять руховою активністю у вільний час, тому у статті проаналізовано діяльність із розвитку масового спорту на національному, регіональному та муніципальному рівнях, що дає уявлення про організацію системи масового спорту у Німеччині.

Ключові слова: Німеччина, масовий спорт, рівні організації

Abstract. Germany is known as a sporting country in the world. There are known its achievements in many kind of sports in the international area. As successes of the country in the development of mass sports and engaging people to motor activity in their free time are less known, therefore, the article analyzes activity in the development of mass sports on the national, regional and municipal levels, which gives an idea of the organization of the mass sports system in Germany.

Key words: Germany, mass sports, organization levels.

Термін «спорт» у Німеччині використовується як в сенсі масового спорту так і професійного. Окрім того є ще спорт людей з інвалідністю та шкільний спорт. Але у першу чергу під терміном «*спорт*» розуміють заняття у вільний час. У науковій літературі, зокрема Mittag та Wendland (2017), визначено термін «Спорт у вільний час». Це – спортивна діяльність, незалежна від часу та простору, спрямована на покращення здоров'я. Найбільш популярним видом спорту у вільний час є біг. Для занять бігом людині потрібно лише бажання, тому, що займатися можна будь коли, під час власного дозвілля.

Зовсім інакше трактують Mittag та Wendland (2017) терміни «масовий спорт» або «організований спорт». У німецькій науковій літературі ці два терміни переважно подаються як синоніми. Масовий спорт є залежним від часу та простору та має змагальну складову. Масовим спортом займаються також на дозвіллі, але час заняття (тренування або змагання) та місце заняття обумовлені заздалегідь. Прикладом занять масовим спортом є тренування двічі на тиждень аматорської хокейної команди та проведення у вихідні дні однієї змагальної гри. Така команда не є професійною (Mittag & Wendland, 2017).

Розвиток німецького спорту є справою кожного окремого регіону. У складі Німеччини є 16 федеративних регіонів. Розвитком масового, шкільного, інвалідного спорту та спорту у вільний час керує *федеральна влада* відповідного регіону. Побудова та фінансування спортивної інфраструктури та наукова робота профільних університетів фінансується також із федеративних бюджетів. Але найважливішу роль у спортивному розвитку відіграє *муниципальна влада*, яка несе за нього відповідальність. Переважно вона опікується розвитком (побудовою) спортивної інфраструктури, створенням концепту розвитку окремих видів спорту тощо. Фінансування німецького спортивного сектору здійснюється з джерел трьох типів: 80% – кошти муніципальних бюджетів, 17% – кошти федеральних бюджетів та 3% виділяється безпосередньо німецькою владою. Якщо комунальна та регіональна влада фінансує усі види спортивної діяльності, то німецька влада фінансує переважно професійний та олімпійський спорт (Loesche, 2010).

На рис. 1 представлена система управління спортивним сектором у Німеччині. На національному рівні не існує державного органу спеціальної компетенції – міністерства спорту. Його функції (наприклад введення в дію антидопінгового закону) бере на себе *міністерство внутрішніх справ*.

На регіональному рівні існує власне міністерство спорту. За німецьким законодавством розвитком «власного» спорту має займатися федеративна влада окремого регіону. Однак, для координації власних зусиль зі спортивного розвитку, один раз на рік збирається конференція спортивних міністрів (КСМ). КСМ є найвпливовіший та найвищий орган формування та втілення в життя німецької спортивної політики. На конференції обговорюються питання, формуються постанови, виконання яких є обов'язковими для всіх федеральних регіонів. Наприклад, на конференції у листопаді 2017 року обговорювалися теми щодо розвитку шкільного та інваспорту, заходів подолання шуму від спортивних споруд, ризиків від штучних футбольних полів, антидопінгові заходи, подання заявки на проведення Чемпіонату Європи з футболу 2024 року тощо (Sportministerkonferenz, 2018).

На національному рівні функціонують національні спортивні федерації та Німецький Олімпійський Спортивний Союз (НОСС), який є найбільш впливовою і важливою спортивною організацією у німецькому спорті. НОСС нараховує 27,5 мільйонів членів. У їх числі 7,5 мільйонів тренерів та фахівців різного рівня, які працюють на благодійній основі. Велику кількість членів представляють спортивні федерації, які входять до складу НОСС. Організація була утворена у 2006 році шляхом об'єднання двох великих організацій: Німецького Спортивного Союзу та Національного Олімпійського Комітету (Loesche, 2010).

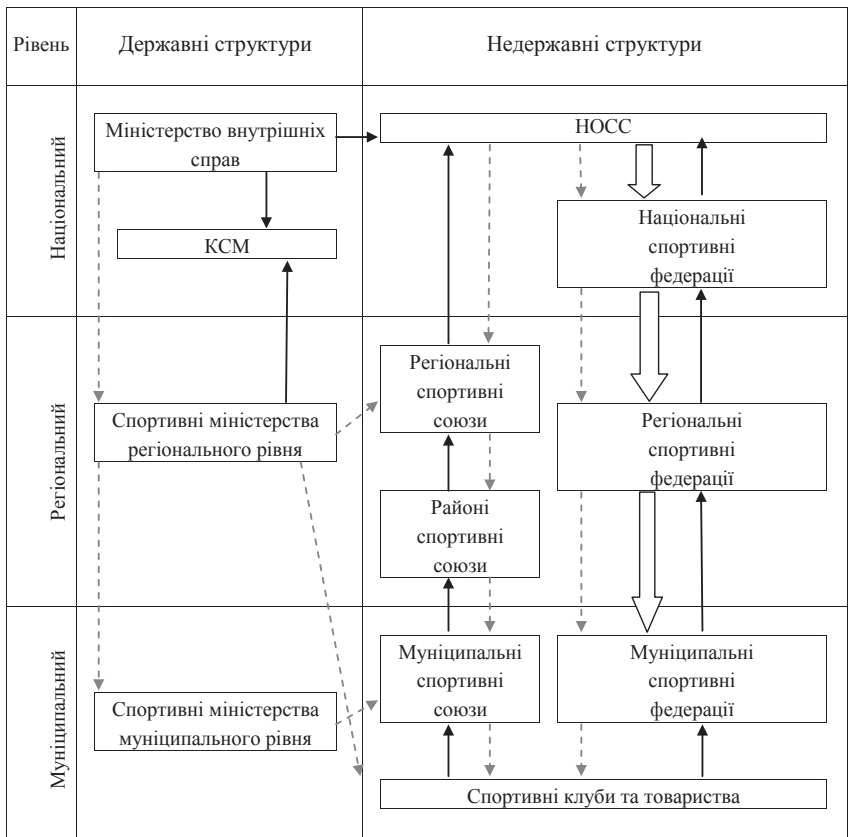

Рис.1 Система розвитку спорту у Німеччині (Petry&Hallmann, 2013)

Примітки:

- ієрархічний зв'язок ➤
- членство/взаємодія ➤
- фінансування ➤

Федерації, які входять до НОСС мають вагомні показники. Інформацію про кількість членів у п'яти найбільш масових спортивних федераціях Німеччини представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Топ 5 німецьких федерацій за кількістю членів (DOSB, 2018)

Назва федерації	Кількість членів	
	2016	2017
Федерація футболу	6.969.464	7.043.964
Федерація гімнастики	4.963.252	4.939.125
Федерація тенісу	1.400.940	1.391.986
Федерація стрілецьких видів спорту	1.342.915	1.352.356
Об'єднання альпійських видів спорту	1.095.889	1.145.873

Окрім профільних міністерств у федеративних регіонах працюють відповідні спортивні федерації, регіональні та районні спортивні союзи. Ці організації є зв'язковою ланкою між національним та муніципальним рівнями управління.

На регіональному рівні функціонують муніципальні спортивні федерації з чисельних видів спорту. Також на цьому рівні працюють муніципальні спортивні союзи, до складу яких входять спортивні клуби та федерації відповідного рівня. На цьому рівні працюють також спортивні товариства та клуби, які безпосередньо проводять відповідну роботу із населенням. Тобто саме муніципальний рівень є базовим для втілення спортивних пропозицій, організації занять спортом. Саме показники муніципального рівня, точніше його спортивних клубів, свідчать про розвиток спорту в країні. На цьому рівні формується німецька спортивна політика, пропозиції з розвитку спорту, плануються та виконуються конкретні заходи. Цей рівень дуже важливий для представників влади усіх рівнів, від муніципального до загально національного. Саме тут мешкають потенційні виборці, тобто потенційні прихильники, які віддадуть голоси окремим політичним силам (Petry&Hallmann, 2013).

Історія німецьких спортивних товариств починається у середині XIX століття. Спочатку зародилися об'єднання стрільців. Вони існують і в наші дні та проводять у квітні щорічні народні свята. Це є своєрідний ярмарок для населення. У названий період започатковані також перші гімнастичні спортивні об'єднання.

На початку XX століття спортивні об'єднання продовжували активно розвиватися. Великі підприємства почали організовувати спортивне дозвілля своїх працівників. Одним із таких прикладів є відкриття Байер 04 у місті Леверкузен. Українським фахівцям цей клуб скоріше відомий як футбольний, однак Байер 04 – це не тільки один із лідерів німецької Бундеслиги.

На початку XX століття керівництво хімічно-фармакологічного заводу Байер створило спортивно-гімнастичне товариство (нім. Turn- und Sportverein) з метою проведення спортивних заходів для своїх працівників у вільний від роботи час. Згодом товариство перетворилося на найбіль-

ше спортивне товариство у Північному Рейн-Вестфалії (нім. Nordrhein-Westfalen) та на одне із найбільших у Німеччині. У даний час Байер 04 Леверкузен має приблизно 10 тисяч членів (один із найбільших показників у всій Німеччині). У товаристві працюють секції з багатьох видів спорту: футболу, баскетболу, фехтування, боксу, гандболу, дзюдо, легкої атлетики, гімнастики, волейболу, різних видів спорту для інвалідів та спорту на дозвіллі (для дітей, дорослих та пенсіонерів). Спортивне об'єднання Байер 04 концентрує свою увагу не тільки на розвитку спорту на дозвілля, а також на розвитку професійного та олімпійського спорту. Байер 04 є одним із центрів олімпійської підготовки збірних команд Німеччини та має власний спортивний інтернат для обдарованих юних спортсменів. Спортсмени Байера 04 беруть участь у багатьох міжнародних змаганнях: олімпійських та паралімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи тощо. Спортивне товариство тісно співпрацює із муніципальною та регіональною владою і частково фінансується із регіонального та муніципального бюджетів. Можна констатувати, що Байер 04 із Леверкузена є одним із найвпливовіших спортивних об'єднань (TSV Bayer 04, 2018).

На прикладі Байер 04 ми бачимо, що на початку своєї історії спортивні товариства створювалися, переважно, для занять спортом працівників окремих підприємств. Згодом кількість секцій у них збільшувалася, а деякі з них (наприклад, футбол) перейшли на суто професійну основу. Не дивлячись на всі свої успіхи у професійному та олімпійському спорті, Байер 04 і далі надає спортивні послуги населенню (спорт на дозвіллі). Приклад Байера 04 цікавий ще і тому, що має, окрім професійного футбольного клубу, спортивні секції, які працюють на добровільних засадах. Це так звані NGO (non-governmental organization). Згідно їх статутів, заробляння грошей не є головною ціллю діяльності.

Одночасно із аналізом діяльності Байер 04, яка відома за межами Німеччини, нас цікавили особливості діяльності «маленьких» спортивних об'єднань муніципального рівня. У даний час у Німеччині працюють 91000 спортивно-гімнастичних об'єднань. У Північному Рейні Вестфалія знаходиться невелике селище Віль (нім. Wiehl) із кількістю населення близько 25 тисяч. Недивлячись на відносно малу кількість населення, Віль має багато спортивних об'єднань із наступних видів спорту: футбол, хокей, фігурне катання, гандбол, мотоспорт, каное, карате, легка атлетика, плавання, велоспорт тощо. Одне із місцевих спортивних об'єднань – гімнастично-спортивне товариство Віль, яке було засновано ще у 1919 році. На початках товариство культивувало виключно футбол. Однак, з часом утворилися секції зі спорту на дозвіллі, реабілітаційного спорту та гімнастики. У 1976 році у місті було побудовано ковзанку із штучним льодом. Ця подія дала поштовх для розвитку хокею, фігурного катання та керлінгу. Розглянемо дещо детальніше організацію

діяльності секції хокею, на прикладі якої можна скласти уявлення про те, як працюють маленькі спортивні товариства і чому їм вигідно мати статус NGO.

Секція хокею нараховує кілька вікових груп: Bambini (U 10), Kleinschüler (U 12), Knaben (U 14), Schüller (U 16) та Jugend (U 19). Також є доросла команда, яка на даний час виступає у п'ятій лізі Німеччини. Починаючи із Kleinschüler дитячі команди виступають у різних за рангом лігах (наприклад перша ліга Kleinschüler чи друга ліга Kleinschüler), які усі розташовані лише у Північному Рейні-Вестфалія. Цікаво і те, що відповідно до віку Schüller (U 16) у одній команді можуть грати хлопці та дівчата разом. Усі хокейні команди не грають у перших (тобто вищих) лігах за своїм віком, але деякі діти представляють Віль у іграх за збірну команду Північного Рейн-Вестфалія (TuS Wiehl, 2018). На даний час хокейна секція налічує 183 гравці та співробітники. Протягом багатьох років ця цифра практично не змінювалася. Так, у 2010 році кількість членів секції була 165, у 2014–172. Слід підкреслити, що робота секції хокею не зорієнтована на професійний спорт. У деяких випадках дитячі команди, перемагаючи у своїй лізі, відмовлялися переходити до вищої. Тобто політика Віля зорієнтована виключно на масовий спорт. З одного боку це призводить до обмеженого росту майстерності гравців. Так, наприклад, талановиті діти із Вілю переїжджають до Кельна, де є все для професійного росту. З іншого боку, політика Віля веде до можливості довгострокового (хоча і обмеженого) розвитку спортивного товариства. Бо саме довгостроковий розвиток і є головної ціллю дирекції клубу. Наприклад, вихід однієї команди до ліги рангом вище означає потребу у збільшенні кількості тренувань та ігор і відповідно до збільшення витрат на оренду льоду. А це може призвести до фінансових труднощій. Усі команди, від Bambini до дорослих тренуються 2 рази на тиждень. Починаючи із Kleinschüler, вони мають одну гру на вихідних, а від Jugend та старше – дві. У секції працюють 7 тренерів, які отримують за свою працю до 300 Євро на місяць. Тобто ця робота тренером не є основною, бо всі вони мають основну роботу за межами хокею. Це більше прояв хобі та любов до спорту. У дирекції клубу абсолютно безкоштовно працюють 5 працівників.

Фінансування хокейної секції проходить наступним чином. Починаючи із Bambini і старше батьки платять 40 Євро на місяць. Хокейний сезон триває від середини вересня до кінця березня, але членські взноси платяться цілорічно. Безкоштовно грає та тренується лише доросла команда. Усі витрати на форму та поїздки несуть виключно батьки. Гравці секції отримують знижки на придбання хокейної форми у одного зі спонсорів. Слід зазначити, що про проведення щороку спортивного свята, де усі члени збираються разом.

Фінансування для утримання льоду коштує спортивному товариству приблизно 50.000 Євро на рік. Половину цієї суми бере на себе муніципальна влада, яка володіє хокейним стадіоном на 1000 глядацьких місць. Влада виді-

ляє години для тренувального та ігрового процесів та бере на себе проплату половини суми оренди, роблячи це за умови, що спортивне товариство не матиме прибутку. Це свідчить про те, що Віль має бути NGO. Іншу половину збирають із членських внесків та від спонсорів. У малому місті дуже важко знайти «великого» спонсора, тому доводиться працювати із «малими». Віль має 5 спонсорів, які витрачають щорічно від 100 до 2.000 Євро. Спонсорство малого спортивного об'єднання не дає великого піару. За німецьким законодавством спонсор має можливість вилучити суму фінансової пожертви (переважно повну суму) із своєї податкової відомості (Kraegeloh, 2018). Віль є NGO і не має право заробляти гроші. Однак, переваги NGO є у тому, що спортивне товариство Віль не платить податків. Саме статус NGO звільняє товариство від сплати податку з обороту, промислового податку та податку на прибуток. NGO дозволяється не оподатковувати членські та спонсорські внески, пожертви, оренду приміщень та цінні папери (Vilain, 2006). У випадку із Віль два останні пункти не діють. Віль не володіє стадіоном та не має цінних паперів. Тобто щоб бути звільненим від податків треба працювати із нульовими прибутками.

Керівник спортивного товариства Віль Йохан Крегело (нім. Jochan Kregaeloh) наголошує на важливості принципів NGO та добровільної, суспільної роботи працівників клубу. Й. Крегело вважає, що без добровільної роботи утримати спортивне товариство було б неможливим (Kraegeloh, 2018).

Науковці Petry та Hallmann (2013) також наголошують на важливості добровільної роботи для розвитку спорту у Німеччині. Так, наприклад, у 2012 році загальний обсяг роботи добровільних працівників був 12,5 мільйонів годин, а в грошовому вимірі це дорівнює 2,25 мільярдів Євро (Petry & Hallmann, 2013).

У 2014 році спортивне товариство Віль започаткувало проект «Спортивний міст» (нім. Sport als Brücke). Ціль проекту – залучити перспективних гравців до дорослої команди, пропонуючи працевлаштування або навчальну перспективу у регіоні. За домовленістю із регіональними підприємствами, гравцям надаються робочі місця або можливість отримати професію за обраною спеціальністю. Таким чином, керівництво команди залучає до її складу перспективних гравців на довгий термін (Kraegeloh, 2018).

Висновки:

1. Організація масового спорту у Німеччині має три рівні: національний, регіональний та муніципальний.

2. Спортивні товариства Німеччини мають давню історію становлення та традиційну багату аспектну сучасну діяльність.

3. На прикладі спортивного товариства Віль доведено, що спортивне об'єднання базується на добровільних початках та роботі фахівців, які працюють майже безкоштовно. У цьому є запорука розвитку німецького масового спорту та його успіхів.

Список використаних джерел:

1. Deutsche Olympische Sportbund (2018): <https://www.dosb.de/medien-service/statistiken/?L=0>
2. Kraegeloh, J. (2018): Organisation des Sportwettbewerbs in dem Verein (Interview).
3. Loesche, P. (2010): Sportpolity, Sportpolitics und Sportpolicy als theoretische Annäherung an eine Sportpolitikwissenschaft.
4. Mittag, J. & Wendland, D. (2017): Freizeitsport – Sport und Bewegung in der Freizeit.
5. Petry, K. & Hallmann, K. (2013): Comparative Sport Development. Systems, Participation and Public Policy. Germany.
6. Sportministerkonferenz (2018): <http://www.sportministerkonferenz.de/beschluesse>
7. TuS Wiehl Eishockey (2018): www.wiehl-penguins.de/
8. TSV Bayer 04 Leverkusen (2018): <https://www.tsvbayer04.de/startseite.html>